

Bevezetés: Képek, művészet és történelem

Minden kép beszámoló arról, hogy valaki néz valamit.

DH Láttam egyszer egy baglyot ábrázoló csodálatos festményt Picassótól. Manapság, azt hiszem, egy művész csak kitömné a madarat és berakná egy vitrinbe: taxidermia. De Picasso baglya arról tudósít, hogy egy ember néz egy baglyot, ami sokkal érdekesebb, mint egy tartósított példány.

Minden kép beszámoló arról, hogy valaki néz valamit. A képek nagyon, nagyon régiek. Talán még a nyelvnél is régebbiek. Az első embert, aki rajzolt egy kis állatot, figyelte valaki, és amikor ez a másik személy újra találkozott a bizonyos állattal, egy kicsit tisztábban láthatta. Ez áll a 17 000 évvel ezelőtt egy délnyugat-franciaországi barlangfalra festett bikára. A kép nem maga a bika, hanem a művész tanúságtétele egy sík felületen, hogy látta ezt a teremtményt. Egy kép csak ennyire lehet képes.

Minden valaha készült képnek vannak szabályai, még azoknak is, amelyeket biztonsági kamera rögzített egy parkolóban. Vannak határai, hogy mit láthat a kamera. Valaki odatette, úgy rendezte el, hogy lefedjen egy bizonyos területet. Nincs benne semmi automatikus: valakinek ki kellett választania a nézőpontját.

MG Másképp fogalmazva, minden kép, legyen jó vagy rossz, még ha nem is tűnik úgy, egy személyes nézőpontot mutat be a valóságról. Ez vonatkozik erre a könyvre is. Egyedi bepillantás a képek történetébe két szerző nézőpontjából: egyikük festő, a másik kritikus és művészletrajzok szerzője. Egy képet létrehozó ember és egy másik, akit ámulatba ejt a képek készítése, elmondja és elmagyarázza a képkészítés történetét, ahogy ők látják. Ez egy beszélgetésekből kinőtt könyv, úgyhogy két hangot tartalmaz, mindkettő egyaránt fontos. Két szempáron keresztül tekintünk a témára; ezért elkerülhetetlen, hogy mindkét tekintet egy bizonyos nézőpontot képviseljen. Reméljük, így írhatunk valami újat: beszámolót arról, évezredek át hogyan képezték le az emberek vizuálisan az őket körülvevő világot – és itt és most mi hogyan látjuk ezeket.

PABLO PICASSO
A bagoly, 1952
Olaj, vászon

Bika,
Lascaux-barlang, Franciaország,
kb. Kr.e. 15 000

Amikor képekről beszélünk, általában a megalkotásuk módján alapuló kategóriákba soroljuk őket: festmény, rajz, mozaik, fénykép, film, animáció, rajzfilm, képregény, kollázs, videojáték. A másik lehetőség, hogy stílusok és korszakok mentén osztjuk fel őket, és azt mondjuk, barokk, klasszicista vagy modern. Ezek közül néhányat művészetnek tekintenek, néhányat nem.

DH Mitől lesz a művészet művészet? Nem tudom. Sokan mondják magukról, hogy művészek. Néhányan talán tényleg, de nem hiszem, hogy ez mindegyikükre igaz. Talán maradi vagyok, de én nem ezt a szót használnám. Szívesebben mondom, hogy képeket készítek – leképezéseket. Számtalan nagyszerű művészettörténetünk született, most már a képek történetére van szükségünk.

MG A képek története átfedésben van a művészettörténettel, de nem ugyanaz. A művészet sok mindent magában foglal, ami nem számít leképezésnek: például a dekorációt és az absztrakciót, más képformákat viszont kizár.

DH A fényképészet és a film nagy részét teszik ki a képek történetének, ugyanakkor a fényképezéssel kapcsolatban kételyeim vannak. Sokaknak nincs, ők elfogadják, hogy a világ úgy néz ki, mint egy fénykép. Szerintem majdnem, de nem teljesen. A helyzet ennél sokkal érdekesebb. Mi több, nekünk nem kell úgy látnunk a világot, mint egy lencsének: két emberi szem és az agy nem így lát. Ez az oka annak, hogy munkáim egy részét kamerákkal készítettem, és tizenhat évvel ezelőtt megírtam a *Titkos tudás* című könyvemet. Az eredeti címe *Elveszett tudás* volt. Szerintem a tudást el lehet veszíteni, és újra meg lehet találni.

MG A *Titkos tudás* mellett érvelt, hogy a fényképezés szellemisége sokkal régebbre nyúlik vissza, mint 1839. A gondolatmenet szerint az európai képzőművészek lencsékkel és tükrökkel kivetített képeket néztek és használtak már évszázadokkal azelőtt, hogy elterjedt volna egy gyakorlati módszer a képek rögzítésére. Ebben a könyvben azt állítjuk, hogy mindez az idő múlásától független, mély összefüggéseknek köszönhető.

DH Korábban sosem mondták el a teljes történetet egyetlen történetként. A fényképészet része ennek a történetnek, és a mozi szintén képekből áll. Amikor fiatal voltam, a mozit angolul nem *cinemának* hívták, és nem is „*movies*”-nak, ami amerikai szó. Hanem mindig „*pictures*”-nek [képek]. *Can we go to the pictures, Mum?* [Elmegyünk moziba, anyu?]

MG A tudós John Herschel szintén a képek szót használta, amikor Louis-Jacques-Mandé Daguerre megmutatta neki az első dagerrotípiákat Párizsban. 1839. május 9-én Herschel azt írta angliai barátjának, William Henry Fox Talbotnak, „az imént jöttem el Daguerre-től, aki volt olyan szíves megmutatni nekünk összes Ezüstös Képét”. Herschel nem „dagerrotípiának” vagy „fényképnek” hívta a képeket, amelyeket látott, mivel akkor még egyik szó sem létezett (az utóbbi Herschel saját találmánya). Első reakciója, amelyben sokakkal osztozott, hogy ez a képek csodálatos új fajtája.

DH Fantasztikusnak tartotta őket. Csodálatosan nézhettek ki azok az első dagerrotípiák, tiszták és élesek. Mellette Talbot első próbálkozásai haloványak voltak, és homályosak. Bradfordban, kölyökkoromban, emlékszem, észrevettem az árnyékokat a Stan és Pan filmekben; például abban, amelyikben karácsonyfákat árulnak. Kabátot viseltek, de volt egy hatalmas nagy árnyék a földön. Ha ennyire süt a nap, gondoltam, miért öltöztek ilyen melegen?

Fent
LOUIS DAGUERRE
Csendélet (Egy ritkaságyűjtemény darabjai), 1837
Dagerrrotípiá

Jobbra
JAMES W. HORNE
Big Business, 1929, szereplők:
Stan Laurel és Oliver Hardy
Képkocka a filmből

CARAVAGGIO
Szent Máté elhívása,
1599–1600
Olaj, vászon

Jobbra
MICHAEL CURTIZ
Casablanca, 1942, szereplők:
Ingrid Bergman
Képkocka a filmből

MG Az a Stan és Pan film Hollywoodban készült, mert az erős kaliforniai napfény áldás volt a filmkészítéshez. Másképp fogalmazva, a filmgyártók szembekerültek a problémával, amely számtalan nagy festőt foglalkoztatott, köztük Caravaggiót és Leonardo da Vincit: a világítással. Pontosabban azzal a kérdéssel, hogyan világítsuk meg az alanyt, hogy a legkifejezőbb kép készülhessen el.

DH Az 1942-es *Casablanca* című filmben Ingrid Bergman szemében több helyen megcsillan a fény. Ez Hollywood csúcsformában. Csodálatos világítás. Tisztában vagyok vele, milyen nehéz ezt létrehozni. A világosítók mindig tanulmányozzák a festészetet.

MG Bergman tényleg úgy néz ki, mint egy bűnbánó Mária Magdolna egy 16. századi festményen egy olyan mestertől, mint mondjuk Tiziano. A képek története átível a magas és alacsony kultúra közötti megszőkott határokon, a mozgó- és állóképek, még a jó és a rossz képek közöttin is.

DH Walt Disney nagyszerű amerikai művész volt. Lehet, hogy kicsit érzelgős, de hatalmas teljesítményeket ért el. Kik voltak a harmincas és negyvenes évek legnagyobb sztárjai? Mickey egér és Donald kacsa. Ha megkérdezel valakit a harmincas évek hollywoodi filmjeiről, felemletik Humphrey Bogartot, Clark Gable-t és Greta Garbót, Mickey egér és Donald kacsa viszont ma is velünk van.

Túldalt
TIZIANO
Bűnbánó Magdolna
(részlet), 1560-as évek
Olaj, vászon

Disney annyiból kicsit hasonlított Warholra, hogy volt egy gyára, és nem egyedül végezte az összes munkát. A művészvilágnak nem tetszene ez az összehasonlítás, mert rühellik a giccset, de ez nem kisebbíti az ábrázolásban elért teljesítményét.

Ha beszerezed dvd-n a *Pinokkiót* (1940), megnézheted kockáról kockára azt a csodálatos jelenetet, amelyikben Pinokkió Geppettóval együtt bekerül a bálba gyomrába. Tüzet gyújtanak, hogy az állat felöklendezze őket, és jön egy isteni képsor, ahol a bálna kihányja őket. A nyomukba ered, a tutaj viharba kerül a tengeren, mire végül partra sodródnak. Leesett az állam, amikor észrevettem, hogyan csinálták, mit használtak hozzá. Vannak részek, amelyek a kínai képzőművészetet idézik, vagy a japán nyomatokat, stilizált hullámokkal és párhuzamos ecsetvonásokkal. Ugyanakkor nyilvánvalóan vízről készült fotókat is megnéztek hozzájuk. Amikor Pinokkió és Geppetto partra vetődik, a víz bugyborékolva mossa a partot, aztán beissza a homok. Fantasztikus.

MG Amint elkezded a képek történetére folyamatként tekinteni, olyan képek között fedezel fel kapcsolatot, amelyek nagyon különböző időkből és helyekről származnak.

DH Nézd meg a tevéket Giotto *Háromkirályok imádása* című képén, a padovai Scrovegni-kápolnában, a 14. század elejéről.

MG Mint ez a példa is mutatja, a történet, amelyről beszélünk, nem egyenes vonalakban halad. Minden kép találkozik bizonyos problémákkal: például hogyan ábrázoljuk az időt és a teret, vagy hogyan érzük el, hogy egy ecset- vagy tollvonás személynek vagy egy dolognak tűnjön. Emiatt témákra bontva vágunk bele, mielőtt kronologikusabb rendben tekintenénk át bizonyos korszakokat és helyeket. De technológiák jönnek-mennek, és ez megváltoztatja a képek történetét. 1839 óta a tömegmédia – újságok, mozgóképek, hangosfilm, televízió – miatt az objektívvel készített képek mindenütt jelen vannak.

DH Egyre inkább a fényképezés uralja a világot, de folyton változik, egyszerűen azért, mert maga a fénykép is változik. Talán már jobban tudatában vagyunk, hogy a digitalizáció átalakította a fényképezést, sőt amit eddig „fotográfiként” ismertünk, mára véget ért; nagyjából százhatvan évig tartott.

MG A fotográfiát, amely lényegében a lencse által kivetített kép rögzítése vegyszerek segítségével, a 19. század elején fedezték fel, és tegnapelőttig

WALT DISNEY STÚDIÓ

Pinokkió, 1940

Képkocka a filmből

UTAGAVA HIROSIGE

Naruto ōrēny, Ava tartomány (részlet), kb. 1853

Fametszetről készült nyomat

GIOTTO
Háromkirályok imádása, 1305–06,
Scrovegni-kápolna, Padova
Freskó

tartott. A film és a hozzá tartozó vegyszerek már a múlté. Ma szinte minden fotó digitálisan készül, és irdatlan könnyen módosítható.

Ez csak a legújabb a képek történetének számtalan technológiai fejleményéből, a freskó, az olajfestészet, a nyomatkészítés és sok más technológiai találmány után. Az elmúlt években fénysebességgel változtak a képek létrehozásának és terjesztésének módszerei. Sosem keletkezett még ennyi kép; évente több milliárd fotót készítenek okostelefonokkal és táblagépekkel.

DH Nem mindenki fotós. Annyi történt, hogy a világban a legtöbb embernek van mobiltelefonja, a mobiltelefonokban pedig van kamera. Ugyanígy mindenkinek van filmkamerája is. És percek alatt szerkeszthet a képeket a telefonodon.

MG A képek bizonyos szempontból gyorsan változnak. A legtöbb ember gyorsabban készíti el és szerkeszti őket, mint valaha. De ettől még a világ kétdimenziós ábrázolásai maradnak.

DH Az emberek szeretik a képeket. Erőteljes hatással bírnak arra, hogyan látjuk magunk körül a világot. A legtöbben olvasás helyett mindig szívesebben nézegettek képeket, szerintem ez mindig is így lesz. Az emberek a képeket még a szövegnél is jobban szeretik. Szeretem nézni a világot, és mindig is érdekelt, hogyan látunk, és mit látunk.

MG Ez a könyv pontosan erről szól: hogyan látunk, mit látunk, és a változatos módok, amelyeken keresztül ezeket a tapasztalatokat lefordítjuk egy kétdimenziós felületre. A kép a világ ábrázolásának egyik módja – egyúttal megértéséé és a vizsgálatáé is. Tehát egyszerre a tudás egyik formája és kommunikációs eszköz. Egy képből azonnal rengeteg mindent felfogunk. De mit mutatnak nekünk? Valóságot vagy kitalációt? Igazságot vagy hazugságot?

DH A képek története a barlangokban kezdődik, és jelen pillanatban az iPaddel végződik. Ki tudja, mi jön legközelebb? De egy dolog biztos, a velük kapcsolatos problémák mindig létezni fognak – a világ kétdimenziós leképezésének nehézségei állandók. Ami azt jelenti, sosem oldhatjuk meg őket.